

Forfatter: ?

Titel: En virkelig Adelsmands Betænkninger over den indbildte Statsmand og Anti-Statsmand.

Citation: ?: "En virkelig Adelsmands Betænkninger over den indbildte Statsmand og Anti-Statsmand.", i ?: *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 17*, P. H. Høecke, 1772, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-2_017-shoot-workid2_017_004.pdf (tilgået 12. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 2 bind 17

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

1

En virkelig Adelsmands Betænkninger over den indbildte

Statsmand og Anti-Statsmand.

Kiøbenhavn, trykt hos P. H. Höecke. 1772.

2

3

☒ Ne Sutor ultra Crepidam!

☒ Intet i Verden er latteligere, men tillige almindeligere, end at høre og see Folk give sig ud for det de aldrig forstaaer.

☒ En Statsmand, er et Navn meget let nævnet, og neppe er en Videnskab vanskeligere, neppe udfordrer nogen Kundskab større, finere, mere udvidet Indsigt, en modnere Erfarenhed, en vidtløftigere Bekiendtskab, ey allene med egne, men fremmede, end just Statskyndighes den.

☒ Verden som har fremviset os saa mange Mønstre af store Genier, i andre, tæller ikkun saare faa i dette Fag. — En Richiellieu, en Mazarin, en Flory, udraabes for store Statsmænd, men de vare dog kun Statsmænd

4

☒ 4 i en vis Forstand, klogere i at spille Hoffstræger i at holde fremmede Puissancer Stangen, end i at befordre Frankeriges indvortes og væsentlige Floer. — End større var i mine Tanker den berømmelige Sully. — Man efterregne Listen paa nærværende og forbigangne, og sige mig saa, hvor stort et Antall as Statsmænd man kan opgive. —

☒ Vort Riges Historie tæller ey ret mange, Sehested var en fiin Mand, Griffenfeldt en stor Mand, (havde han ey feylet!) Døden tog nylig Sverrigs Tessin, og endda sildere vor Bernstorff, Thott lever den gamle Statsmand; Lynard er ey heller død.

☒ Naar vi undtage disse tvende sidste og tillige med dem en Scheel og nogle faa, da veed jeg ey vi have ret mange, som virkelig kan kaldes Statsmænd; denne Mening fornærmer ingen; thi Eet er at være en brav Mand i et Departement, et andet i et Conseil. Non

☒ omnia possumus omnes. Men uden at

☒ opholde mig ved Antallet af vore egne, eller fremmedes Statsmænd, uden at nægte vi selv

5

☒ 5

☒ kan eye flere end de opregnede, thi jeg agter en at give en Catalogus paa Danske Statsmænd; saa er og bliver det dog vel en unægtelig Sandhed, at der til en retskaffen Statsmand udfor- dres meget.

☒ Men i hvor meget dertil udfordres, er dog Enhver dumdristig nok for at tiltroe sig Styrke nok, til at give Lære-Regler i Statsvidenskab.

☒ Aldrig seer man flere Lære-Regler, aldrig flere Moraler for nogen, end just for Konger og Regentere.

☒ Vanskeligheden, Betydeligheden og Kunsten i en viis Regiering, hvo begriber en den? men hvor er en Scribent, som kan sammensmøre nogle Meninger, udcopiere nogle Sætninger, og give en Sauce over gamle skrevne og hundrede Gange omskrevne Tanker, fom ey@er taabelig og dumdristig nok, for at opkaste sig som Regenteres Lærefader og Regieringmaaders Kunstdommere?

6

⌘ 6 Man sammenflikker nogle gamle bekendte Tanker, om den Ligevægt en Regent skal holde imellem alle Stænder, om den Kundskab han skal have om sine Lande og andres, om, hvor fredsommelig, hvor sparsommelig, retfærdig, mild og saa videre, han skal være, dette lader man flyve om Byen i et Uge-Blad, det læses af nogle Eenfoldige, strax opsnappes disse almindelige, og hundrede Gange forhen, seete og hørte Tanker, med en Begierlighed som er uendelig; hundrede gjøre Væsen af dem, allene fordi de høre andre gjøre det; mange begribe dem ikke; ere de oven i Kiøbet ledsagede med et eller andet frit og dristigt Udtryk, et eller andet i nogen Henseende, passeligt og tillige spitsfindigt Skumlerie, strax er det et Vittigheds Mesterstykke, et ypperligt Skrift; Autor er et mageløst Genie, den anden Griffenfeldt, den anden Dalin, et Vittighedens Underverk; men naar et Menneske af Eftertanke begynder at undersøge et saadant Pøbelens Orakel, da finder han ey deri en original Tanke, ey een eneste besynderlig Sætning, der kan fortiene et opmærksomt Øye.

7

⌘ 7 Saaledes gaaer det just med et Skrift, kaldet Stats- og Anti-Statsmanden, begge ynglede af en frugtbar Forfatter. Her fremkommer en Person paa Skuepladsen, han vil fortiene noget af en Bogtrykker, han skal skrive, hans Skrift skal have et Navn, han er uenig med sig selv hvad Døbe-Navn hans kiære Foster skal have, endelig kalder han det en Statsmand. —

⌘ Publicum spidser Ørene ved dette Navn. Nu kommer det allerkiæreste Barn til Verden. Man kan med Sandhed sige om det, at det er svøbt i usle Kluder. Thi nogle, som forhen sagt, hundrede Gange opkogte Tanker og almindelige Sætninger, har han indsvøbt i nogle Udtrykke, dem han har moderniseret saa meget mueligt, for at kildre dem som elske, stiklende Meninger. For nu at udbrede sin Yngel desmere, saa maae denne sindrige Autor under Navn af en opdigtet Modstandere sige sig selv imod og skrive nok et Blad med et Anti foran. Dette Blad skal tiene til at oplyse det andet, thi alle de Mysteria, de Orakler og sphinske Ænigmata, som den inspirerede Stats-

8

⌘ 8 mand har dicteret i det første, skal han selv som en Oedippus opløse i det andet Blad.

⌘ Han frygter for, at hans Viidsoms Beundrere, Pøbelen, og de af samme Tænkemaade, ey skulle kunde udgrunde det store Hemmeligheds Dyb, som det første Blad indeholder, thi skal det andet være en Commentair derover. — Dette Veyrlys blinker noget for de svagseende, strax udraabes det som et Phœnomenon, der prognosticerer det til at troe bereedvillige Publicum, at en politisk Hercules er kommen.

⌘ Men jeg opfordrer de af dette Skrift mest indtagne Læsere, til at opvise en eneste Sætning i disse Blader af mindste Vigtighed; de almindelige Regler deri findes, skal jeg vise paa mere end paa 10 Steder, baade i Theologiske og moralske Skrifter, forhen sagte. —

⌘ Hvor er den Kundskab i de særskilte Dele, som skulde characterisere Statsmanden? Hvor er den Stands Mangel, som tydelig er viset, med Middel derimod?

9

⌘ 9

⌘ Hvor bliver det Forhold af imellem alle Stænder, som, afveyet paa Erfarenheds og Indsigters fine Veyeskaal, kunde give saa riig en Materie til Betragtning for en virkelig Statskyndig? —

⌘ Adelstanden pukker vor Autor imod, dens indbildte Fordel stikker ham i Øyne. Men i Fald han kiendte den Stands Beskaffenhed for nærværende, i Fald han erindrede, at den, (Fødselens Værdighed foruden) ey i denne Tid har nogen Rettighed frem for de andre Stænder, som i alle Embeder concurerer med den, og hvorpaa denne Tid giver mange smukke og nyttige Exempler, erindrede han, siger jeg, at en Adelen, ey de fornemste Mænd i Riget har i Henseende til det almindelige noget personelle Privilegium, som hindrer Borgeren fra at belange ham paa alle nødvendige Maader, da skulde han vist ey være saa meget for at beklippe denne Stand, der vist ey saa let lader sig omklippe, beklippe og omskabe, som en gammel Kiøle eller et nyt Stykke Klæde.

10

⌘ 10

⌘ Han holder fore, at Adelen holder sig tilbage i at bære den almindelige Afgifts Byrde. Naar man handlede med en Mand, som kunde tænke ordentligt og grundigt, burde man fordre Beviis for saadanne Sætninger, og beviste, burde man rose ham, fordi han havde opdaget

⌘ dem. Men da han allene er saa høflig, en Galloup, saavel om dette, som om andet, at foresvvdse os noget,

saa vil man nok forgieves fordre Grunde for hans Sætninger. I Fald han kiendte Aldelstanden, maatte han nødvendig vide, at man for nærværende Tid ikkun tæller saare saa i den Stand saa bemidlede, at man skulde kunde misunde dem deres Rigdom.

⌘ Aarsagen hertil er meget begribelig for

⌘ den, som kiender Kilden til deres Indkomster, denne Tids Levemaade, og Hof-Omstændigheder af den Art, som vist overstiger den Autors Stats-Horizont og Indsigt.

⌘ Snart vil han, en Konge skal have en Favorit, snart ingen; snart vil han, Kongen skal give Audience til alle uden Forskiel, snart skal ikkun vittige Folk tale med ham: saaledes

11

⌘ 11

⌘ vrøvler han frem og tilbage i Særdeleshed i Anti-Statsmanden. Og de Tanker, som findes i Statsmanden, ere ligesaa lidt originale som de, der staaer i Fandens fire Døttre, og ligesaa lidt ubekjendte som en af vore Troes Artikke. I Fald denne Statsmand havde vedblevet noget længere, kunde han gjerne i Statsmanden udskrevet Syrachs Bog, og i Anti-Statsmanden ligefuldt kommenteret og anbragt nogle dristige Stikler.

⌘ Det er ey nok at tale blindt væk om en Stand, enten det er Krigs-Borger- eller Bonde- Stand, det er ey nok at ville fortælle Regenten, at den burde ophielpes, det er noget man længe har vedst; men fortæl os, hvad der er Ager- dyrkningens Hindringer, viis os, hvorledes de best kan formindres eller udryddes, uden ved Forandringen at indføre en nye Forvirring; Leg ey blindt væk Skylden paa Hoverie eller saadant, uden ret at kiende dets Mangel og Fordeel. Siig os ey, at Borger-Standen mangler Næringsveje, men hvorledes den kan optage, udvide og forbedre dem man har. Udregn os det accurate Forhold, Krigsstanden

12

⌘ 12

⌘ i Henseende til de andre Stænder bør have i Freds-Tider, og viis os en Indskrænkelses- Maade af den Natur, at den ey i paakommende Krigs-Tilfælde skal være hinderlig for dens Udvidelse. Ved saadanne Efterretninger viste De Dem som en god Oeconom, en væsentlig Deel af en retskaffen Statsmand: men hvad nytter det, at De vil røre ved Overfladen af adskillige Ting, hvis Dybe Deres politiske Syn er alt for svagt til at kunde øyne! —

⌘ Har De vel, min Herre, maalet Deres Kræfter, førend De vovede at give Dem det vidt udseende Navn, en Statsmand? Med Tilladelse, hvor har De lært Deres Statskynkyndighed, har egen Erfarenhed udi vigtige Betieneringer, en vaagen Opmærksomhed i en lang Levetid, en idelig Omgang med Folk af det Fag, som have Indflydelse i Statens Bestyrelse og kiende dens Sammenhæng, en fornuftig Conversation med fremmede Hoffer, lært Dem Deres Statskyndighed, eller har De ved et Glas Øl, en Pibe Tobak, studeret den i saadanne Sælskaber, som for en nye Holberg have Forraad nok til mange nye Kandestøbere? —

13

⌘ 13

⌘ Min Ven! giv Dem aldrig ud paa det Dyb, hvor De ey igien kan finde Landet. Jeg mis- blilliger ey Deres Lyst til at skive, men skriv i det De forstaaer, har lært, og kan indste, der vil en Feyl endda være taalelig. Men kiend og erkiend alt for vel Deres snævre Kreds til at troe, at De kan opsvinge Dem som en Lære- Fader for Konger og Regjerings-Maader! Deres ringe Conversation, Erfarenhed og Indsigt burde lære Dem, at De aldrig havde vovet at vise Dem i saa stolt en Dragt som en Statsmands. Ved saadan en Gamaliels Fødder er det vist ikke, at Regentere skal lære sine Pligter imod Undersaattere og sig selv.

⌘ En Regent har saa mange Aarsager til sine Handlinger, som aldrig De eller Deres Ligemand, min Ven! nogensinde kan indsee. Den sande Stats Politesse er ey som et Lexicon, enhver kan slaae op i. Dette giver eenfoldige og uvedkommende Folk Anledning til saa mange vrang og ubillige Domme, just fordi de dømme om det, de ey forstaae.

14

⌘ 14

⌘ Saadanne Domme opsnappes af andre i Stats-Sager Ligekyndige; de veed at sætte dem i Pennen, at give dem et Slags Sving. Heraf udkryber saadanne Statsmænd, som ville docere for den hele politiske Verden. Deres Slendrian er skrevet just i den Smag, som de almindelige dumme Discourser føres i: en eller anden Person, en eller anden Stand er Gien- standet for nogle Skumlerier. —

⌘ Hvad Under dette behager, udraabes, roses og opløftes af Mængden, da det just er skrevet efter Mængdens Smag, og den bestaaer gierne i at høre Adelstanden skieres, Favoriter lastes, Ministre gøres mistænkelige, ja Konger selv med en fræk Læremesters Mine tiltales? —

⌘ I Fald Tiden tillader det, og Deres Blade er det værd, da maaskee jeg skal meddele nogle specielle Anmærkninger over Dem.

⌘ Lad imidlertid dette tiene Dem til Erindring, at De ey befatter Dem med Ting, som overgaaer Deres Horizont. Vid, at Stats, Sager tracteres langt anderledes ved Hoffet end i en Ølkroe. —

15

⌘ 15

⌘ Vel er Publicum en (ja mange Tider alt for fræk) Dommer, over Fyrstens Handlinger, uagtet en Regent hverken vil eller kan skiule sine Gierninger (de som angaaer Rigets Be- styrelse) for sit Folkes Vidende, saa er dog Publicum ingenlunde i Stand at fælde nogen tilstrækkelig Dom derover. Stats-Politesser, Harmonie med fremmede Puissancer og saadant mere, bevæge ofte en Fyrste til at tage saadanne Messurer, som Publicum ey kan begribe; fordi det er uvidende, om hine og denne fine Skye, som omgiver Stats-Sager i det høye Fag, kan Publici Øyne ikke igiennemtrænge. Den erfarne, den vigtige, den høytbetroede Statsminister, han kiender og indseer dem; men det er ham ey mueligt at decifrere dem for det hele Publicum, thi deres Delicatesse taaler ey saa almindelig en Behandling.

⌘ En Fyrstes personlige Handlinger ere det Almindelige aldeles uvedkommende i alle de Tilfælde, hvor de ey have en absolute Indflydelse paa det Almindelige. Har enhver privat Mand Frihed til at indrette sine Familie-Sager, som han vil, naar ey Republikvens Love eller

16

⌘ 16

⌘ Gavn derved krænkes, hvor meget mere en uind- skrænket Eenevolds-Herre?

⌘ Med yderste Varsomhed bør derfor enhver vogte sig for at raisonere over en Fyrstes Handlinger; thi Majestetens Glands er ligesom den allerfineste Politures, der ved den blotte Aande kan beskadiges.